

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” број 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11), член 21 став 2 и член 22 став 2 од Законот за средно образование („Службен весник на Република Македонија” број 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 67/04, 55/05, 113/05, 35/06, 30/07, 49/07, 81/08, 92/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12, 100/12 и 24/13) и член 7 алинеја 5 од Законот за стручно образование и обука („Службен весник на Република Македонија” број 71/06, 117/08, 148/09, 17/11 и 24/13), министерот за образование и наука донесе наставна програма по **организација на железнички сообраќај за IV година** сообраќајна струка – образовен профил машиновозач за дизел и електрични влечни возила за учениците во средното стручно образование.

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА ПО

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЖЕЛЕЗНИЧКИ СООБРАЌАЈ

IV ГОДИНА

СООБРАЌАЈНА СТРУКА

Машиновозач за дизел и електрични влечни возила

СКОПЈЕ, 2013 ГОДИНА

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЖЕЛЕЗНИЧКИ СООБРАЌАЈ

1.2. Образовен профил, струка и времетраење на образованието

1.2.1. Образовен профил: Машиновозач за дизел и електрични влечни возила

1.2.2. Струка: Сообраќајна

1.2.3. Времетраење на образованието: Четири години

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година на изучување на наставниот предмет: четврта година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 2 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 66 часа

1.6. Статус на наставниот предмет : задолжителен предмет

2. Цели на наставниот предмет

Ученикот:

- да ги опишува постапките при прием, задржување и отпраема на воз со цел за безбедно, редовно и уредно извршување на сообраќајот;
- да го опишува регулирањето на сообраќајот на возовите;
- да го објаснува сообраќајот на возовите во задоцнување;
- да го објаснува на значењето на документите на возот во сообраќајот;
- да го објаснува сообраќајот на возовите на отворена пруга;
- да ги наведува должностите на возниот персонал на пруга опремена со автоматски пружен блок и телекоманда;
- да го познава регулирањето на сообраќајот на возовите при пречки и дефекти на уредите на автоматски пружен блок и телекоманда;
- да ги наведува вонредните настани;
- да развива чувство и стекнува навика за уредно, брзо и точно извршување на работата.

3. Потребни претходни нивоа на знаења

За успешно следење и совладување на содржините од овој наставен предмет, односно постигнување на поставените цели, потребни се предзнаења од предметот организација на железнички сообраќај и практична настава од II и III година.

4. Образовен процес

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Број на часови	Конкретни цели <i>Ученикот:</i>	Дидактички насоки	Корелација меѓу темат. целини и меѓу предметите
1		2	3	4
1. РАБОТИ ВО СТАНИЦА ОКОЛУ ПРИЕМ И ОТПРЕМА НА ВОЗОВИ	12	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја опишува постапката за прием на воз во станица; - да ја опишува постапката при доаѓање и задржување на воз во станица; - да ги опишува условите кои треба да бидат исполнети за отпремање на воз; - да ги објаснува начините на отпрема на воз и во кои случаи се применуваат; - да ги препознава случаите кога може воз да се отпреми предвреме; - да го идентификува возниот персонал за промените на сообраќајот и за мерките за уредност и безбедност на сообраќајот; - да ги препознава писмените налози за известување на возниот и станичниот персонал; - да го опишува случајот кога возот може исклучително да помине низ станица ако претходно е предвидено запирање; - да го опишува случајот кога возот треба исклучително да запре во станица без претходно предвидено запирање; - да чита анализа на воз. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на постапката за прием, доаѓање и задржување на воз во станица; - укажување на постапката и безбедносните условите кои треба да се преземат при отпрема на воз; - укажување на постапка при нормални услови и посебни услови на сообраќај; - наведување примери за правилна и неправилна отпрема на воз и нивни последици; - презентирање писмени налози (општ налог, налог за вкрстување и налог за претпазливост) и укажување на нивното значење во сообраќајот; - презентирање анализа на воз; - објаснување на податоците во анализа на возот. 	<ul style="list-style-type: none"> - Организација на железнички сообраќај (изб.); - Влеча на возови со организација на влеча на возови; - Практична настава

<p>2. РЕГУЛИРАЊЕ НА СООБРАЌАЈОТ НА ВОЗОВИТЕ</p>	<p>14</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да го опишува регулирањето на сообраќајот на возовите во станични, одјавни и блоковни просторни отсеци; - да ја опишува постапката за регулирање на сообраќајот на возовите на класичен начин; - да ги познава постапките за регулирање на сообраќајот на возовите (дозволување, пријавување на заминувањето на возот, пријава и одјава); - да ги разликува случаите на отпрема на воз во услови на целосна или делумна пречка на средствата за договарање; - да го опишува сообраќајот на возовите на пруги каде што постои диспечерска врска; - да ги објаснува случаите на ограничено работно време на службените места; - да го разликува сообраќајот на помошните и службените возови; - да ги разликува постапките на предвидено, исклучително и непредвидено возење по неправилен колосек на двоколосечни пруги. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на начинот за регулирање на сообраќајот (станично, одјавно и блоковно растојание); - објаснување во кои случаи може да се прекине службата, која е постапката која треба да се спроведе пред и по завршување на прекилот; - укажување на безбедносни мерки кои треба да се превземат при сообраќај на службени и помошни возови; - објаснување на сообраќајот на возовите по двоколосечна пруга (предвидено возење по неправилен колосек, исклучително возење по неправилен колосек и непредвидено возење по неправилен колосек); 	<ul style="list-style-type: none"> - Организација на железнички сообраќај (изб.); - Влеча на возови со организација на влеча на возови; - Практична настава
--	-----------	--	--	--

<p>3. РЕГУЛИРАЊЕ НА СООБРАЌАЈОТ НА ВОЗОВИТЕ ВО ЗАДОЦНУВАЊЕ</p>	<p>8</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да предлага мерки кои треба да се превземат за намалување на задоцнување на воз; - да ја опишува постапката при вкрстување и претекнување на возовите; - да ги разликува видовите и начините на вкрстување на возовите; - да го опишува утврдувањето и отпаѓањето на вкрстувањето; - да ги познава начините на известување на персоналот за промените на сообраќајот; - да го опишува регулирањето на сообраќајот на возовите без утврдено вкрстување и претекнување. 	<ul style="list-style-type: none"> - Наведување вообичаени мерки кои се превземаат за намалување на задоцнувањето на возовите; - објаснување на начинот на вкрстување и претекнување на возовите, преместување и одредување на нови вкрстувања; - објаснување на утврдување и отпаѓање на вкрстувања; - укажување на мерки кои треба да се превземат при обезбедување на сообраќајот при вкрстување; - укажување на начинот на регулирање на сообраќајот на возовите без утврдено вкрстување и претекнување. 	<ul style="list-style-type: none"> - Организација на железнички сообраќај (изб.); - Влеча на возови со организација на влеча на возови; - Практична настава
<p>4. РАБОТА КАЈ ВОЗОТ</p>	<p>10</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да го планира бројот и распоредот на персоналот на влечното возило и возопридружниот персонал; - да ги разликува придружните исправи на возот (патен лист, товарница, извештај за состав и кочење на возот, план на работа на возот и др.); - да ги извести станиците и персоналот за сообраќајот на возовите; - да ги познава случаите кога возот треба исклучително да запре на отворена пруга; - да го идентификува начинот на заштитување на воз кој застанал на отворена пруга; - да го идентификува начинот на продолжување на возењето на возот и повлекување од отворена пруга; - да ја објаснува постапката во случаи кога возот не го одржува пропишаното време на возење. 	<ul style="list-style-type: none"> - Презентирање на придружните исправи на возот (документи на воз); - објаснување на значењето на документите на возот во сообраќајот; - укажување на важноста за превземање на потребни мерки за безбедност при застанување на воз на пруга (заштита на воз); - укажување на најчести пречки на воз и пруга поради кои мора возот да запре; - укажување на безбедносната постапка која се превзема за заштита на заповен воз; - објаснување на должностите и обврските на чуварот на пругата во врска со заштитување на возовите; - презентирање шеми, цртежи и слики. 	<ul style="list-style-type: none"> - Организација на железнички сообраќај (изб.); - Влеча на возови со организација на влеча на возови; - Практична настава

<p>5. РЕГУЛИРАЊЕ НА СООБРАЌАЈОТ НА ВОЗОВИТЕ НА ПРУГИ ОПРЕМЕНИ СО АВТОМАТСКИ ПРУЖЕН БЛОК (АПБ)</p>	<p>8</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги познава должностите на возниот персонал при пристигнување, задржување и тргнување на воз од станица на пруга која е опремена со АПБ; - да ги познава должностите на возниот персонал за време на возење на отворена пруга која е опремена со АПБ; - да ги разликува постапките на возниот персонал во редовни и вонредни услови на регулирање на сообраќајот. - да го опишува регулирањето на сообраќајот на возовите при пречки на уредите во станица и на автоматски пружен блок; - да го опишува договарањето на персоналот. 	<ul style="list-style-type: none"> - Набројување на должностите на возниот персонал за време на возењеили стоење на воз на отворена пруга или во станица; - укажување на посебни мерки на возниот персонал кои се однесуваат на безбедноста на сообраќајот, патниците и стоката на пруги опремени со АПБ; - наведување на начини и постапки како се врши договарање помеѓу станиците и возниот персонал во редовни и вонредни услови. 	<p>- Практична настава</p>
<p>6. РЕГУЛИРАЊЕ НА СООБРАЌАЈОТ НА ВОЗОВИТЕ НА ПРУГИ ОПРЕМЕНИ СО ТЕЛЕКОМАНДА</p>	<p>8</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги познава должностите на возниот персонал при пристигнување, задржување и тргнување на воз од станица на пруга опремена со телекоадна; - да ги познава должностите на возниот персонал за време на возење на отворена пруга опремена со телекоадна; - да ги разликува постапките на возниот персонал во редовни и вонредни услови на регулирање на сообраќајот. - да го познава регулирањето на сообраќајот на возовите при пречки и дефекти; - да го опишува договарањето на персоналот. 	<ul style="list-style-type: none"> - Набројување на должностите на возниот персонал за време на возење или стоење на воз на отворена пруга или во станица; - укажување на посебни мерки на возниот персонал кои се однесуваат на безбедноста на сообраќајот, патниците и стоката на пруги опремени со телекоманда; - наведување на начини и постапки како се врши договарање помеѓу станиците и возниот персонал во редовни и вонредни услови. 	<p>- Практична настава</p>

7. ВОНРЕДНИ НАСТАНИ	6	<ul style="list-style-type: none"> - Да го дефинира поимот вонреден настан; - да ги разликува поделбите на вонредни настани; - да ги препознава последиците на вонредни настани; - да го идентификува увидот и иследувањето на вонредни настани; - да ги познава безбедносните мерки кои се превземаат по вонредните настани. 	<ul style="list-style-type: none"> - Дефинирање на вонреден настан и поделба на вонредни настани; - објаснување на безбедносните мерки и постапки на одвивање на сообраќајот во вонредни настани; - укажување на мерки кои се превземаат по вонредните настани. 	<ul style="list-style-type: none"> - Организација на железнички сообраќај (изб.); - Практична настава
----------------------------	---	--	--	---

4.2. Наставни методи и активности на учење

Целите на наставниот предмет организација на железнички сообраќај се реализираат со примена на наставните методи: фронтално предавање, демонстрација, дискусија, решавање на нови и стари проблеми, активна демонстрација на ученици, учење преку сопствено откривање и др.

Активностите на ученикот се: да слуша, црта, набљудува, споредува, прибележува, чита, открива, учи независно и работи домашни задачи.

Активностите на наставникот се искажуваат со зборување, дискусии, инструирање, демонстрирање, поставување на прашања, организирање на работа во групи и индивидуална работа, оценување на задачи, регистрирање.

4.3. Организација и реализација на наставата по предметот

Воспитно-образовната работа по наставниот предмет организација на железнички сообраќај се реализира во специјализирана училишница за стручно-теоретска настава, и со изведување на практична работа по одредени претпријатија.

Наставата се релизира во две полугодија со 2 часа неделен фонд. Домашните задачи се реализираат дома и во училиште. Воспитно-образовната работа може да ја релизира и надворешен соработник од претпријатија каде постои и успешно функционираат примената на Организација на железнички сообраќај.

4.4. Наставни средства и помагала

За ефикасно реализирање на целите на наставниот предмет организација на железнички сообраќај се применуваат разни средства и помагала како: графоскоп, видеоснимки, слајдови, фотографии, компјутер, ЛЦД проектор и слично.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигањата на учениците се врши перманентно, преку усно проверување на знаењата по секоја завршена тематска целина. Исто така, на крајот од полугодieto и наставната година се проверуваат постигањата на учениците преку изготвени тестови на знаења од тематски целини реализирани во текот на полугодieto и наставната година. Доколку ученикот не постигне резултати во реализирањето на конкретните цели на наставната програма, се постапува согласно на законската регулатива за средно образование.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

При изборот на наставникот за наставата по Организација на железнички сообраќај треба да се задоволат одредени стандарди со кои ќе се постигне висок квалитет и професионализам во процесот на работењето. Покрај условите предвидени со Законот за средно образование, наставникот треба да е физички и психички здрав, да ги почитува основните етички норми на однесување, да поседува комуникациски способности, да поседува стручно знаење и способност, да чувствува љубов и афинитет за работа со деца, нагласени организациони способности, креативен кон промените и осовременувањето во наставата.

6.2. Стандард за наставен кадар

Завршени студии по железнички сообраќај и транспорт.

Наставниците треба да поседуваат педагошко, психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард на простор за наставниот предмет

Воспитно-образованата работа по овој наставен предмет се реализира во специјализиран училница, опремена со соодветни наставни средства и материјали, а одредени наставни содржини се реализираат во железничките станици, депото за влеча на возови и во возовите.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: 2013. година

7.2. Состав на работната група:

1. Ридван Зекири, советник по машинска и сообраќајна струка во ЦСОО – Скопје, координатор
2. д-р Иле Цветановски, дипл.сооб.инж, професор, Технички факултет- Битола
3. Трајче Шопов, дипл.сооб.инж., наставник во СУГС „Владо Тасевски“ Скопје
4. м-р Кире Диманоски, дипл.сооб.инж., Македонски Железници Транспорт АД Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01. 09. 2013 година

Одобрил:
Зеќир Зеќири, директор

9. ПОТПИС И ДАТУМ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по **Организација на железнички сообраќај за IV година** сообраќајна струка – образовен профил машиновозач за дизел и електрични влечни возила за учениците во средното стручно образование, на предлог на Центарот за стручно образование и обука ја донесе министерот за образование и наука со деловоден број 11 – 4902/1 на ден 16. 09. 2013 во Скопје.

Министер,
Спиро Ристовски